

Poliittisen puhunnan laatukriteerit

PERTTI PAASIO

Peruskysymyksiä suunniteltaessa kohti ongelmakenttämme sokkeloita ovat operationaaliset määritelmät: Mitä on poliittinen puhuminen? Mikä puhuminen on poliittista? Ongelmakenttä on rajattava. Huomion kohteena on lähinnä parlamentaariseen demokratiaan liittyvä niin sanottujen poliittisten päättäjien puhuminen eri foorumeilla kansalaisille tai toisilleen, arviot kansalaisten käsityksistä, kommunikaatiokulttuurin muuttuminen sekä median toiminta politiikan kokonaisuudessa.

On kohtuullista viitata tässä yhteydessä esittäjän politiikkaan liittyvään taustaan ja siihen liittyviin odotuksiin. Nämä saattavat vaikuttaa ainakin esityksen painotuksiin, ehkä kuulijoidenkin, vaikka tähän ei erityisesti pyritäkään. Tämä tarkoittaa myös sitä, etten pyri ainakaan kohtuuttomassa määrin tasapuolisuuteen ja objektiivisuuteen. Väittäisin, että jokainen keskustelu sietää tietyn mitan objektiivisuutta, kriittisen massan, jonka ylittyminen tuhoaa keskustelun.

Kaikelle sanojen vaihdoille, erityisesti poliittiselle puhumiselle, on ominaista, että puhunnan vastaanottava puoli kiinnittää huomionsa varsinaisen sisällön sijasta puhujan oletettuihin taka-ajatuksiin, jotka luultavasti ovat ristiriidassa puhekumppanin näkemysten kanssa. Esimerkiksi uudistuneessa parlamentaarisisessa debatissa keskustelija näkee huomattavasti enemmän vaivaa vakuuttaakseen kuulijan vastustajan puheen huonoudesta kuin oman puheensa hyvydestä. Poliittinen ilmasto suosiikin voit-

tamista informaation antamisen ja vastaanottamisen sijasta. Tällainen rökittämisspaineinen trendi on havaittavissa myös poliitikkojen ja median edustajien sananvaihdoissa.

Politiikan kielteinen arvovaraus

On parlamentarismien ja demokratian kannalta merkittävä paradoksi, että poliittista toimintaa yleensä luonnehditaan kielteisin painotuksin ja siinä mukana olevia attribuutein, joita ei käytetä kuvaamaan arvostusta. Paradoksi on siinä, että kyse enimmäkseen on kansalaisten juuri samoihin tehtäviin kovan karsinnan jälkeen valitsemista kansalaisista. Huomion arvoista on sekin, että kielteisyyttä yleensä on jo lähtökohdissa, ei niinkään vasta johtopäätöksistä.

Poliitikkojen ja median välisessä vuorovaikutuksessa, esimerkiksi haastatteluissa, on käännetty todistustaakka: Poliitikon on erikseen vakuutettava kuulijat siitä, ettei valehtelee. Kuulusteluun kuluu aikaa, ja informaatio ohenee.

Lähtökohtainen kielteisyyttä ilmenee siten, että epärehellisyysoletus katsotaan oikeutetuksi, jos puhekumppani on poliitikko

Ilmiö havainnollistuu seuraavien lauseiden eroavuuksissa. Esimerkissä kansanedustaja on jäänyt kiinni valehtelusta. Kaksi kommenttia.

Valehtelee, vaikka on kansanedustaja.

Valehtelee, koska on kansanedustaja.

Edellisen kommentin lähtökohtana on arvostus kansanedustuslaitosta kohtaan, arvostus, jota valehtelemisen paheksuttavalla tavalla rikkoo. Jälkimmäinen versio kertoo, että kansanedustajan, siis poliitikassa toimivan henkilön, kanssa keskustelevalle on syytä olettaa, että keskustelukumppani ei ole puheissaan rehellinen vaan todennäköisesti valehtelee. Oletuksen perusteeksi riittää tieto, että kyseinen henkilö on poliitikko.

Kielteistä asennoitumista politiikkaan suosiva yhteiskuntailmasto tuottaa jokapäiväiseen inhimilliseen vuorovaikutukseen ilmaisuja, joita ei ole tarkoitettu kehumiseksi. Tällaisia termejä ovat esimerkiksi *poliittinen*, *politikointi*, *politisoitu*, kun tarkoitetaan hyvän vastakohtaa, epäasiallista. *Poliittinen virkanimitys* tarkoittaa, että virkaan on nimitetty tai aiotaan nimittää henkilö, jonka poliittinen kanta on tunnettu ja jonka vallinnassa tämän kannan katsotaan ohittavan painoarvossa esimerkiksi kokemuksen ja koulutuksen. Useimmiten viran täyttämisen yhteydessä julkituotu poliittinen kanta katsotaan sekä nimitettävälle että nimittäjälle taakaksi varsinkin, jos se on molemmilla sama. Jos kaivataan tehostusta, käytetään pidennettyä muotoa *puoluepoliittinen* kuvaamaan erityistä tuomittavuutta ja rappiokulttuuria.

Niin sanotun elinkeinoelämän puolella vallitsevat aivan toisenlaiset arvot, perinteet ja menettelytavat. Esimerkiksi suuren hissiyhtiön johtotehtäviin ei valita henkilöä, joka on sitä mieltä, että hissien tekeminen on väärää toimintaa, ainakin sellaisten hissien, joita yhtiön ylin johto pitää parhaina. Nimitettävän tulee olla strategiselta ajattelultaan ja periaatteiltaan samassa linjassa nimittäjien kanssa; sitä pidetään luonnollisena. Julkisten yhteiskunnallisten organisaatioiden osalla tällaisia periaatteita pidetään korruptiivisina ja jopa rangaistavina. Kyse on kuitenkin samasta yhteiskunnasta.

Puolueettomuus suosiossa

Moni poliitikko yrittää kohottaa sanomansa arvoa väittämällä, ettei siinä ole politiikkaa vaan asiaa. Hän tekee näin sen vuoksi, että tietää yhteiskunnassa puolueettomuutta arvostettavan korkealle.

Puolueettomuus on usein synonyymi hyvälle ja osaavalle. Tapakulttuuriin kuuluvat myös julkiset

vakuuttelut, ettei esimerkiksi virkaan valittavan poliittisella kannalla ole merkitystä, ei kielteistä eikä myönteistä. Tosiasiassa merkitystä lähes aina on, suuntaan tai toiseen. Poliittista kantaa pidetään julkisuudessa yleensä taakkana. Poliittista kokemusta ei juurikaan näe pidettävän tosiasiallista pätevyyttä lisäävänä tekijänä, jos kyseessä on julkinen tehtävä. Jälleen voidaan havaita ns. elinkeinoelämän puolella merkittävässä henkilövalinnoissa poliittista kokemusta arvostettavan korkeallekin. Hyvinkin tuoreita esimerkkejä on.

Puolueettomuuden välttämättömyyttä julistetaan yhä laajemmissa yhteyksissä paljon yli sen, mihin puolueettomuus ehdottomana edellytyksenä kuuluu. Tällaisia foorumeita ovat mm. tuomioistuinten tuomarinvirat. Puolueettomuudesta on kuitenkin alettu puhua mm. ammattiyhdistysliikkeen yhteiskunnallista roolia määritettäessä.

Esimerkiksi median kentässä on voimia, jotka pyrkivät eristämään ammattiyhdistysliikkeen yhteistyöstä poliittisten puolueiden kanssa ja jotka haluavat ammatillisten keskusjärjestöjen olevan eräänlaisia työmarkkinavirastoja.

Yhteiskuntakehityksen tuntijat ja tutkijat voivat lähitulevaisuudessa odottaa puolueettomuutta vaadittavan myös puolueilta.

Mitä tarkoitetaan pätevyydellä

Muodollisena argumenttina ns. poliittisista virkanimityksistä keskusteltaessa käytetään usein väitettä tai oletusta, että puoluekanta sivuuttaa valinnassa pätevyyden. Pätevyydellä tarkoitetaan yleensä tutkintoa tai virkavuosia. Normaalioloissa pätevyyden voisi ajatella merkitsevän sitä, että asianomaisella on kyky ja taito suorittaa uran vaatimat tehtävät. Suoritetun ja dokumentoidun akateemisen tai muun tutkinnon katsotaan varmistavan, että valittu suorittaa tehtävästään. Tutkinto onkin yleisesti ottaen pätevä mittari kontrolloitaessa virkanimitysten asiallisuutta. Tutkinnon tuoma muodollinen pätevyys ei kuitenkaan perusta sen suorittaneelle subjektiivista oikeutta tehtävään, esimerkiksi virkaan.

Viranhoidon edellyttämän tiedon ja osaamisen voi saavuttaa muitakin teitä kuin suorittamalla tutkinnon. Esimerkiksi pitkäaikainen kansanedustaja, ministeri tai vaikkapa kunnallisessa luottamustehtävässä pitkään toiminut saavuttaa useinkin juuri noissa tehtävissä sellaisen tiedon ja taidon tason, siis

pätevyyden, joka ylittää selvästi pelkän tutkinnon tuottaman kelpoisuuden. Jokainen politiikan tutkija ja tarkkailija tuntee omassakin ympäristössään tästä esimerkkejä.

Objektiivisesti ajatellen tuntuisi luonnolliselta, että nimittävä taho, esimerkiksi ministeri, haluaisi varsinkin korkeaan virkaan henkilön, jolla on edes suunnilleen sama arvomaailma kuin nimittäjällä, käsitys siitä, millaisin periaattein ko. viran edellyttämää tavoitteita voisi edistää. Tällöin nousee kuitenkin lähes poikkeuksetta kova häly ja kohu: puoluekanta sivuutti pätevyyden.

Ihanteena tuntuu pidettävän, että merkittävien virkojen hoitamisessa on hyödyllistä, ellei virkaan valittavalla ole minkäänlaista mielipidettä tai näkemystä siitä, millaisin periaattein noita virkoja hoidettaisiin.

On luonnollista, että politiikan tekemisen kannalta tärkeissä viroissa nimittävän poliittinen kanta vaikuttaa tämän asemaa vahvistavasti. Tämä ei demokratian näkökulmasta ole ongelma. Vallitseva kaksinaismoraali sen sijaan on.

Puolueet kuuluvat demokratiaan

Poliittisuuden mieltäminen kielteiseksi ja kavahdettavaksi ulottuvuudeksi on demokratialle periaatteellisella tasolla rakentuvalla yhteiskunnalle mittava ongelma. Ongelman merkittävin piirre on se, että sitä ei yleisesti pidetä ongelmana. Menestyminen kansanvaltaisessa prosessissa, esimerkiksi kansanedustajan tai kunnanvaltuutetun paikan saavuttaminen, edellyttää luottamussuhdetta valitsijoihin. Kun menestys on tuonut merkittäviä tehtäviä, luottamus usein säilyy ja vahvistuu; seuraavissa vaaleissa äänestetään hyvin usein samoja ehdokkaita. Samalla kuitenkin yleinen asenne poliittikkoihin ja puolueisiin muuttuu negatiiviseen suuntaan.

Vakiintuneessa demokratiassa kansalaisten oikeus järjestäytyä aatesuuntien mukaan kuuluu luovuttamattomiin perusoikeuksiin. Samankaltaiset arvot ja tavoitteet liittyvät kansalaisia yhteen puolueiksi, joille kertyy valtaa sen mukaan kuin kansa sitä vaaleissa antaa. Näin on luonnollista ja historiallisesti johdonmukaista, että aatteet vaikuttavat päätöksentekoon demokraattisissa prosesseissa, joissa monet puolueet hakevat kannatusta omille arvoilleen ja tavoitteilleen.

Jokainen vaaleihin osallistuva puolue vetoaa va-

litsijoihin ohjelmalla, joka kattaa, jos saamme vallan, toimimme näin. Ennakkoon tietenkin tiedetään, ettei mikään puolue saa sellaista kannatusta, joka mahdollistaisi toimimisen yksin ja yhden ohjelman toteuttamiseksi. Tämä arjen todellisuus ei kuitenkaan heijastu vaaliohjelmiin. Äänestäjä antaa äänensä (Suomessa ehdokkaan kautta) puolueelle ikään kuin edellyttäen, että tämä toimii saavuttaen ilmoittamansa tavoitteet. Kun sitten vaalitulokset ei tähän riittäviä mahdollisuuksia annakaan, puhutaan lupausten pettämisestä.

Poliittiseen kieleen on tullut demokratian kannalta merkittävä semanttinen paradoksi: *tavoitteiden* ja *lupausten* katsotaan merkitsevän samaa. Kun tavoitteisiin ei tyydyttävää määrin yllätä, lupaus on siis rikottu ja valitsija (kansaa) petetty. Sama vaatimus kohdistuu ihmisten mielissä myös yksittäisiin ehdokkasiin, jotka ovat arvoistaan ja tavoitteistaan puhuneet. Tästä huolimatta on välttämätöntä, että puolueiden edustamat periaatteelliset erot näkyvät mahdollisimman selvästi vaalitaistelussa. Kun vaalien tulokset kutakuinkin säännönmukaisesti edellyttävät eri aatesuuntia edustavien puolueiden välistä yhteistyötä, syntyy ristiriitoja, jotka valitsijat kokevat ainakin johonkin mittaan ongelmallisina. Demokratian arkeen kuuluu kuitenkin sekkin, että noiden ongelmien kanssa kyetään elämään.

Ideologiat ovat kuitenkin kaiken aikaa olemassa, niillä on vaikutusta puoluevalintoihin ja -suuntaukseen. Yleinen politiikkakielteisyys heijastuu poliittiseen kieleen myös siten, että esitys, ratkaisu tai mielipide on huono koska se on ”*ideologinen*”. Ideologisuutta käytetään siis asiattomuuden, asiantuntemattomuuden ja epäilyttävän synonyymina.

Parlamentarismi – luottamus ja kontrolli

Parlamentarismi tarkoittaa sitä, että hallitus voi toimia vain parlamentin luottamuksen vallitessa. Jos parlamentti vetää luottamuksensa pois, hallituksen on erottava. Suomen järjestelmässä oletusarvona on se, että luottamus vallitsee. Sen puuttuminen ilmaistaan epäluottamuslauseella. Hallitus voi myös painostaa eduskuntaa tekemällä jostakin asiasta luottamusksymyksen: hallitus eroaa, ellei eduskunta sen tiettyä esitystä hyväksy.

Uuden hallituksen ohjelma tuodaan eduskuntaan tiedonantona, jolloin eduskunta voi siihen kantaa ottaessaan äänestää hallituksen luottamuksesta.

Tästä ei kuitenkaan seuraa, että hallitus olisi jonkinlainen eduskunnan apuelin. Huomattavaa on myös, että eduskunta ei toimi operatiivisesti. Nimestään huolimatta parlamentarismi on käytännössä hallitusvetoinen järjestelmä. Hallitus johtaa eduskunnan lainsäädäntötyötä eduskunnan luottamuksen varassa toimien. Parlamentarismi on hallituksen ja eduskunnan enemmistön välistä yhteistyötä, ei hallituksen ja eduskunnan kilpailua vallasta.

Suomessa on jo verraten pitkään sovellettu enemmistöparlamentarismia, mikä tarkoittaa hallituksen muodostamista puolueista, joilla yhteensä on yli puolet edustajien määrästä. Joissakin maissa on rakennettu hallitus parlamentin vähemmistön varaan siten, että tuki haetaan asiakohtaisesti. Ehdoista sovitaan kulloinkin erikseen. Tällaisten piilohallituspuolueiden vaikutusvalta voi olla suurikin, kun toisessa vaakakupissa on jatkuvasti mahdollisuus antaa hallitukselle epäluottamuslause.

Tällainen vähemmistöhallitukseen perustuva järjestelmä on ollut käytössä mm. Ruotsissa silloin, kun maassa on ollut vallassa sosialidemokraattien yhden puolueen hallitus. Järjestelmä on toiminut verraten hyvin vuosikymmenet. Porvaripuolueiden hallituksen taakse ei ole ollut saatavissa enemmistöä. Tällainen järjestelmä sopii hyvin parlamentarismien määrittelyä puitteisiin. Sen sijaan aika-ajoin vaadittu ja sovellettukin yhteinen valmistelutyö, jossa myös oppositiopuolueet ovat mukana, ei kiistattomasti sovi parlamentarismien määrittelyä puitteisiin, koska siinä ei ole jakoa hallitukseen ja oppositioon. Yli hallitusrajojen tehtävässä valmistelutyössä on jossain määrin kysymys siitä, että hallitus ei kykene suoriutumaan tehtävästä omin voimin. Varsinaisen parlamentarismien rajapinta on jossain määrin rikkoutunut. Kaikkien puolueitten yhteistä komiteatyötä kutsutaan myös usein parlamentaariseksi, vaikka se ei tiukasti tulkittuna sitä olekaan. Tässä kuvastuu parlamentti-käsitteen myönteinen arvo-varaus yleisessä kielenkäytössä. Tämän käsitteen arvostusta ei yleinen kielteisyys politiikkaa kohtaan ole horjuttanut.

Suomessa ja monessa muussakin maassa sovellettu käytäntö, joka edellyttää hallituspuolueiden enemmistöä parlamentissa, sisältää ongelmia eräillä rajapinnoilla. Se, että hallituspuolueilla edellytetään olevan enemmistö, ei voi merkitä sitä, ettei eduskunnalla tällaisessa tapauksessa olisikaan parlamentarismien perusteisiin kuuluvaa tehtävää valvoa hallitusta. *Oppositio* ei voi vähemmistönä epäluottamus-

lauseella kaataa hallitusta. Tämä johtaa kysymykseen hallituspuolueiden eduskuntaryhmien roolista suomalaisuudessa parlamentarismissa. Tästä roolista on verraten vähän puhuttu, eikä politiikan tutkimukseen ole sitä kovin paljon esillä pitänyt. On kuitenkin selvää, ettei hallituksen parlamentaarista kontrollia voi jättää yksinomaan oppositioon tehtäväksi. Seurauksena olisi herkästi kontrollin kääntyminen päinvastaiseksi: hallitus kontrolloisi eduskuntaa. Kun toisaalta muistetaan parlamentarismien luonne hallitusvetoisena järjestelmänä käytännön työssä, havaitaan periaatteellinen ongelma, joka sivuaa parlamentaarisen demokratian perusteita.

Käytännön parlamentarisessa työssä on tietenkin välttämätöntä, että hallitus voi luottaa siihen, että sen esitykset saavat eduskunnan tuen. Tämä ei kuitenkaan voi tarkoittaa sitä, että hallituksella olisi saneluvalta eduskuntaan päin. Käytännössä ilmenevät ristiriidat ovat luonnollisia ja osoitus elävästä parlamentarismista.

Parlamentarismia koskevassa keskustelussa esitetään aika ajoin teesejä, jotka asettavat eduskuntaryhmien päätökset, jopa ryhmien olemassaolon sovitamattomaan ristiriitaan perustuslain 29. §:n sisältämän ns. imperatiivisen mandaatin kiellon kanssa. Kyseisessä pykälässä on seuraava sanamuoto: ”*Kansanedustaja on toimessaan velvollinen noudattamaan oikeutta ja totuutta. Hän on siinä velvollinen noudattamaan perustuslakia, eivätkä häntä sido mitkään muut määräykset.*” Tämän säännöksen on väitetty kieltävän ryhmäpäätökset. Korkealta akateemiselta tasolta on esitetty sellainenkin teesi, että kyseinen pykälä tekee eduskuntaryhmät suorastaan laittomiksi.

Imperatiivisen mandaatin salliminen saattaisi oikeuttaa äänestäjät kutsumaan pois sellaiset edustajat, jotka toimivat vastoin valitsijain tahtoa. Tällainen oikeus pykälässä kielletään, miten sellaista oikeutta sitten käytännössä sovellettaisiin.

Ryhmäpäätökset kuuluvat normaaliin parlamentarismiin. Eroja on siinä, tunnustetaanko ne vai ei. Ryhmäpäätöskäytäntö määrittää edustajan suhteen omaan ryhmäänsä. Liittyessään ryhmään edustaja sitoutuu n sääntöihin ja näihin perustuviin menettelytapoihin. Kyseinen perustuslain 29. § ei estä kansanedustajaa kuulumasta ryhmään ja työskentelemästä siinä. Pikemminkin sitä voidaan tulkita niin, ettei edustajaa saa kieltää tai muuten estää kuulumasta ryhmään. Senkin se tietenkin takaa, ettei edustajaan, joka ei halua ryhmään kuulua, saa tämän

vuoksi kohdistaa kansanedustajan toimeen liittyviä sanktioita.

Ryhmäpäätökset ovat parlamentaarisen demokratian olennainen elementti. Tämän vuoksi ne eivät saa merkitä enemmistön diktatuuria. Demokratia ja diktatuuri eivät voi merkitä samaa missään olosuhteissa. Demokraattinen periaate edellyttää ryhmän jäsenen tasa-arvoa, oikeutta esittää mielipiteensä ja käyttää samaa perustietoa kuin mitä valmistelussa on käytetty. Näiden ehtojen täytyessä ryhmäpäätökset täyttävät parlamentaarisen demokratian asettamat reunaehdot.

Poliittisten puolueiden eduskuntaryhmät ovat välttämätön elementti parlamentarismien käytännön toiminnassa. Ilman niitä katoaisi mm. enemmistöhallituksen käsite. Tulisi tilanteita, jossa maassa voisi olla aamulla enemmistöhallitus ja illalla vähemmistöhallitus.

Kansan rooli kansanvallassa

Demokraattisessa yhteiskunnassa kansa on vallan lähde ja vallan oikeuttaja. Onko se myös päätöksentekuelin? Poliittisissa julistuksissa, puheissa ja väitelyissä kansa mainitaan myös korkeimpana päätöksentekuelimenä. Tämä ilmenee esimerkiksi vaatimuksina kansanäänestyksestä ratkaistaessa hyvinkin tavanomaisia asioita.

Kansa liittyy käsitteenä poliittiseen kieleen hyvin monella tavalla. Juhlapuheissa kansaan kytetään mystiikkaa lähenevällä tavalla juhlihan yhteisön merkitystä korostamaan. Kansa on myös poliittisessa retoriikassa paljon käytetty sana silloin kun halutaan vakuuttavasti todistaa jotakin silloin kun argumentit ovat hataria tai lopussa. Jos väittelijä kykenee riittävään vakuuttavuuteen siitä, että vastapuolen mielipide tai kannanotto on kansan tahdon vastainen, hän vahvistaa asemiaan. Suurissa poliittisissa oikeudenkäynneissä on perusteeksi ankariin rangaistuksiin riittänyt väite, yleensä todistamaton väite, kansan vastaisuudesta.

Arvioitaessa kansaa päätöksentekijänä demokraattisessa järjestelmässä on perusteltua kysyä, miten silloin toimisi käytännössä demokratiassa olennainen elementti, nimittäin vastuu. Päättäjät, poliitikot vastaavat kansalle, mutta kenelle ja miten kansa olisi vastuussa?

Merkittävimpiä politiikan piirissä tehtäviä päätöksiä ovat valtion ja kuntien budjetit. Miten kansa

niistä päättäisi? Millä tavoin ja millaisin menetelmin valmisteltaisiin kansanäänestykseen tulevat kysymykset? Miten se prosessi täyttäisi demokratian tunnusmerkit?

Nimitystä *kansa* käytetään poliittisessa keskustelussa varsin löyhästi. Kansa saattaa tarkoittaa vain yhden puolueen kannattajakuntaa, jopa yhden kansanedustajan äänestäjiä. Kansa valitsee eduskunnan. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä sellaista johtopäätöstä, että kansa olisi valinnut jokaisen kansanedustajan erikseen. Yksittäisen kansanedustajan on valinnut riittävä määrä hänen puolueensa äänestäjiä yhdessä vaalipiirissä, kaikissa tapauksissa vähemmistö. Kansan enemmistön kannatusta ei yksikään edustaja saisi, jos kannatusta näin voitaisiin mitata. Paraskaan ääniharava ei voi väittää olevansa kansan valitsema.

Media – vaikea aihe mutta välttämätön

Media, joukkotiedotus, lehdistö, julkinen sana, toimii käsitteenä poliittisessa keskustelussa jossain määrin samalla tavalla kuin *kansa*. Se on myyttinen ulottuvuus, ja sillä on paljon valtaa. Siitä puhuminen on rituaalinomaista. Sen mahtia kunnioitetaan ja pelätään. Sillä oleva valta halutaan esittää *hyvänä valtana*, siksi sen toiminta on hyvää toimintaa, johon kohdistuva kriittinen huomio torjutaan kollektiivisesti.

Suomessa on vaikeaa käydä keskustelua median roolista politiikassa. Erityisen vaikeaa se on poliitikoille. Valtiovaltien vuoropuhelu on hankalaa mm. siksi, että sitä voidaan käydä vain median omilla foorumeilla, tiedotusvälineissä. Medialla, miten se sitten keskustelussa edustautuisikin, olisi vähintään kaksoisrooli. Se sekä kävisi että valvoisi keskustelua perusröölinsä mukaisesti. Samalla se olisi pelikentän omistaja.

Media on hankala keskustelija myös siksi, että se käsitteellisellä tasolla esiintyy niin monimuotoisena. Median suosituimpia samastustaustoja on *sananvapaus*. Media ei ole vain sananvapauden käyttäjä vaan myös sananvapauden edustaja, sananvapaus itse. Kriittiseksi koettu ulkopuolinen keskustelija nähdään kategorisesti vastustajana, sananvapauden vastustajana, joka täytyy jollakin tapaa nujertaa.

Suomalainen media noudattaa muskettisoturien periaatetta. Mediaan kuuluvat sekä suuret lehtitalot ja televisioyhtiöt että jokainen alalla työskentelevä toimittaja. Jokaisen nimi on sananvapaus.

Suosittu luonnehdinta on, että media demokraat-

tisessa yhteiskunnassa on *Vallan vahtikoira*. Tämä rooli sille kuuluukin. Vapaa media on vapaan maan ehdoton tunnusmerkki. Täyttäessään vahtikoiran tehtävää media käyttää itse valtaa, muutenhan valvonta ei olisi mahdollista. Tässäkin on edellytettävä, että valtaan on liityttävä ja liitettävä vastuu. Demokratian ystävä kysyy: Miten ja mihin suuntaan media vastuunsa kantaa?

Onko vahtikoiran vainu niin tarkka ja kehittynyt, että se tunnistaa naamioituneenkin rosvon?

Television rooli poliittisen puhunnan forumina

Vuosikymmeniä sitten poliitikot kohtasivat kansakunnan tajunnan erilaisella tavalla kuin nykyään. Ennen television tuloa olohuoneisiin poliitikot hahmottuivat sutuisten sanomalehtikuvien kautta, otsikoiden kautta ja sanomalehtien otsikoissa. Oli vaikeaa hahmottaa esimerkiksi suomalaisia valtiomiehiä sen mukaan, millaisia he olivat, minkä oloisia ja minkä kokoisia. Radion toimittajia hahmotettiin kenties vieläkin pinnallisemmin.

Tiedonvälitysteknologian kehityksen myötä poliitikot ja (muut) kansalaiset kohtaavat päivittäin haastatteluissa, ajankohtaisohjelmissä, paneelikeskusteluissa, varsinaisella työpaikalla, esim. eduskunnassa. Näissä puitteissa on syytä kysyä roolien perään. Onko odotettavissa kollegiaalista arvonnousua siitä, että rökittää poliitikon televisioruudussa? Millainen puolueettomuusvelvoite koskee väittelyissä puheenjohtajina toimivia toimittajia? Onko poliitikon todistustaakka edelleen käännetty?

Tällaisia kysymyksiä voisi aiheellisesti aiheestamme esittää. Ovatko ne puolueettomia? Eivät varmaankaan. Ne ovat kuitenkin luvallisia – ja harkittuja.

Politiikka on likaista, ei kuitenkaan likaisempaa kuin inhimillinen toiminta yleensä, julkisuuden vuoksi ei ehkä niinkään likaista.